

Environmentálne označovanie výrobkov vo svete a u nás

V posledných rokoch sa v krajinách s rozvinutým trhovým hospodárstvom realizujú dobrovoľné systémy na podporu štátnej environmentálnej politiky, medzi ktoré patrí aj environmentálne hodnotenie a označovanie výrobkov (ekolabeling). Spoločným cieľom programov environmentálneho označovania výrobkov je: posilniť princíp prevencie znečisťovania životného prostredia, podporiť rozvoj výroby a spotreby výrobkov s menej nepriaznivými účinkami na životné prostredie počas celej doby životnosti výrobku, zlepšiť informovanosť spotrebiteľskej verejnosti i výrobcov z hľadiska environmentálnych vlastností výrobkov, spolupôsobiť pri minimalizácii znečisťovania zložiek životného prostredia prostredníctvom výrobkov a vzniku odpadov, prispieť k zníženiu čerpania neobnoviteľných prírodných zdrojov, napomôcť minimalizácii vplyvu rizikových faktorov na životné prostredie.

Myšlienka označovať výrobky značkami, ktoré by informovali spotrebiteľa o vplyve výrobkov, ich výroby i odpadu z nich na životné prostredie, bola realizovaná prvýkrát r. 1978 v **Nemecku**. Prvý takýto výrobok dostal značku "Modrý anjel". Spočiatku bol vývoj pomalý, ale vzhľadom na vzrastajúci záujem verejnosti o výrobky označené touto značkou už v 80. rokoch ich počet rýchle rástol. Dodnes je v tomto programe označených viac než 4000 výrobkov vo výške osemdesiatich výrobkových skupinách.

V **Kanade** zaviedli systém environmentálneho označovania výrobkov r. 1988. Symbolom je *javorový list zložený z troch holubic*, ktoré predstavujú troch partnerov chrániacich životné prostredie – vládu, priemysel a obchod.

V **Japonsku** od r. 1989 bolo japonským symbolom, ktorý predstavujú *dve ruky obopínajúce svet*, označených približne 3000 výrobkov v šesťdesiatich výrobných skupinách.

V novembri 1989 sa Severská rada ministerstiev **Dánska, Fínska, Islandu, Nórska a Švédska** dohodla zaviesť harmonizovaný severský systém environmentálneho označovania výrobkov značkou "Biela labuť" v zelenom pozadí. Dánsko z neho neskôr odstúpilo, podporujúc systém označovania v Európskej únii. Severský systém je v podstate národným systémom. Nesie niektoré črty kanadského a japonského systému environmentálneho označovania výrobkov.

V r. 1989 systém environmentálneho označovania výrobkov zaviedli aj v **USA**. Označovanie výrobkov sa riadi súkromným systémom organizácie Green Seal.

Vo **Francúzsku** sa zaviedlo označovanie "NF Environment" r. 1991. V tom istom roku zaviedli environmentálne označovanie výrobkov aj v **Portugalsku a Holandsku**.

V **Austrálii** r. 1989 v prvej fáze vydali sériu informačných bulletinov organizácie "Zelený bod". Po verejnej diskusii pripravili spoločný návrh environmentálneho označovania **Austrálie a Nového Zélandu**.

V rámci programu OSN pre životné prostredie UNEP v júni 1990 zriadili pracovnú skupinu pre politiku, stratégiu a nástroje na rozšírenie čistejších (environmentálne menej škodlivých) výrob a na riadenie problematiky globálneho environmentálneho označovania výrobkov. Svoju činnosť orientuje a rozvíja v úzkej spolupráci s organizáciou pre ekonomickú spoluprácu a rozvoj OECD. Zameriava sa o.i. na sledovanie rozdielov a výmenu in-

formácií o programoch environmentálneho označovania medzi štátmi, ako aj na posudzovanie kritérií označovania. Podľa štúdie OECD z r. 1992 bolo v krajinách OECD zavedených 22 takýchto programov.

V novembri 1990 prijala Európska komisia princípy zavedenia systému environmentálneho označovania v rámci EÚ. V tejto skupine bolo zastúpené **Francúzsko, Nemecko, Dánsko, Španielsko, Anglicko, Grécko, Luxembursko, Portugalsko, Holandsko, Írsko, Belgicko a Taliansko**. Nariadenie Rady EÚ č. 880/1992 o systéme environmentálneho označovania, na ktoré nadväzuje ďalších desať rozhodnutí riešiacich procedurálne otázky a environmentálne kritéria vybraných skupín výrobkov, predpokladá udeľovanie environmentálnej značky výrobkom menej škodlivým životnému prostrediu počas celého životného cyklu.

Tento systém nevytláča iniciatívy jednotlivých štátov, ale v dlhodobom kontexte sleduje, aby bol v Európe jednotný systém označovania, ako sa uvádza v preambule. Podľa odporúčaného systému riadenia environmentálneho hodnotenia a označovania výrobkov v krajinách EÚ sa zodpovedajúce štruktúry s kompetentnými orgánmi zriadili v **Anglicku, Dánsku, Luxembursku, Portugalsku, Španielsku a Grécku**.

Príkladom iniciatívneho prístupu je **Anglicko**. Pretože Anglicko na vznik systému EÚ čakalo, boli tu kompetentné orgány vytvorené pomerne skoro a rýchlo sa zapojili do spoločnej práce. V ostatných krajinách Európy sa tento proces uskutočňoval pomalšie.

V **Belgicku, Taliansku a Írsku** sa nevytvorili systémy environmentálneho označovania, ale vznikli tam iba kontaktné centrá pre spoluprácu s EÚ. Ešte voľnejší prístup zaujali **Švédsko a Fínsko**, ktoré naďalej využívajú zavedený nordický systém. Tieto štáty zatiaľ vytvorili iba tzv. provizórne kompetentné orgány pre styk so systémom EÚ.

V rámci rozširovania pôsobnosti systému environmentálneho označovania výrobkov na tzv. európsky hospodársky priestor založilo provízorne kompetentné orgány aj **Nórsko**, ktoré nie je členským štátom EÚ. Provízorný kompetentný orgán pre styk s EÚ založila aj ďalšia nečlenská krajina – **Island**, ktorá je súčasne zapojená do severského systému.

Pre úplnosť uvádzame, že v období 1991–1993 zavedenie systému environmentálneho označovania výrobkov prijali **India, Kórea, Singapur, Čína a Tchajwan**. V r. 1993–1994 podľa vzoru európskeho systému a systémov zavedených v jednotlivých

európskych krajinách sa národné systémy realizovali v **Rakúsku, Chorvátsku, Českej republike, Maďarsku** a vo februári 1996 aj v **Slovenskej republike**. Program environmentálneho hodnotenia a označovania výrobkov sa pripravuje i v **Poľsku, na Ukrajine** a v ďalších krajinách.

Označovanie výrobkov environmentálnou značkou vo väčšine prípadov organizuje štát. Riadiacim orgánom systémov environmentálneho označovania, s výnimkou švédskeho, holandského, francúzskeho a španielskeho, je vždy ministerstvo životného prostredia. Systém v USA je

súkromný, švédsky systém riadi združenie maloobchodných organizácií, holandský systém riadi mimovládna nezisková nadácia, vo Francúzsku a Španielsku sú systémy riadené mimovládnymi inštitúciami zaoberajúcimi sa normalizáciou. Dôležitým orgánom u zavedených systémov je Komisia, resp. Rada, v ktorej pôsobia popri zástupcoch štátnej správy zástupcovia spotrebiteľov, mimovládnych ekologických či environmentálnych organizácií, obchodu, priemyslu, vysokých škôl, prípadne ďalší odborníci.

Z hľadiska výrobcov i spotrebiteľov sú tieto programy úplne dobrovoľné a poskytujú o výrobkoch pozitívne informácie. Nejde o konfrontačný prístup. Výrobcovia spolupracujú s organizátorom takéhoto programu, ktorým je v národných systémoch ministerstvo životného prostredia alebo agentúra na ochranu životného prostredia. Takýto model bol prijatý aj v Národnom programe environmentálneho hodnotenia a označovania výrobkov v SR. Každá environmentálna značka dokladuje spotrebiteľovi a širokej verejnosti plnenie a dodržiavanie vyššej environmentálnej kvality výrobku. Je významnou formou reklamy a propagácie výrobku a má vplyv na celkový imidž firmy. Neschopnosť preukázať pozitívnu environmentálnu politiku sa stáva vážnou prekážkou úspechu firmy a jej postavenia na trhu.

Mnohí výrobcovia pocíňujú pozornosť a záujem verejnosti o ich prístup k životnému prostrediu. Tento záujem vzrastá, i keď spotrebiteľia pristupujú k nákupom výrobkov dosť obozretne a ich správanie sa je výrazne ovplyvňované cenami. Určitá časť obyvateľstva dá vždy prednosť výrobkom, ktoré nezaťažujú životné prostredie. To vyvoláva tlak na výrobcov, aby sa vo vzájomnej súťaži a vo vzťahu k spotrebiteľovi správali environmentálne.

Stanislav Halenár
Miroslav Rusko